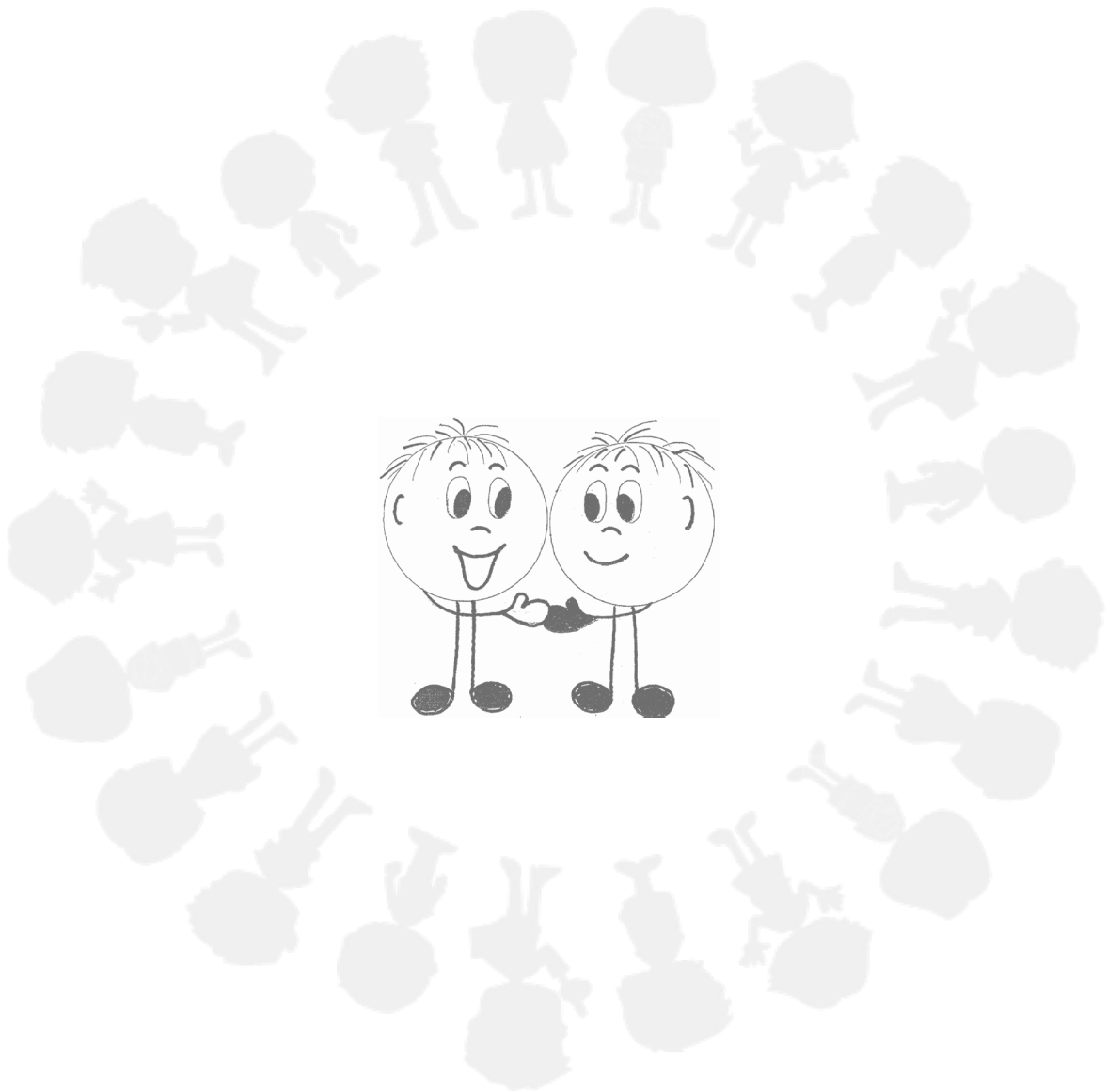

Larvik
kommune

Handlingsplan

for et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø

**Den sikreste og beste forebyggingen av mobbing er å bidra
til at vennskap skapes mellom barn.**

(Lise Andrea Arge og Liv-Christine Hoem)

Innhold

Innledning.....	s.03
Barnehageloven kap. VIII.....	s.03
Hva er mobbing	s.04
Forebygge og forhindre mobbing	s.05
Hvordan oppdage mobbing og tendens til mobbing	s.08
Observasjon	s.08
Prosedyre ved mistanke om mobbing/krenkelser	s.10
Aktivitetsplan	s.12
Forslag til litteratur og hjelpemateriell.....	s.13

Innledning:

Barnehageloven kap. VIII, gir tydelige forpliktelser til ansatte i barnehage om å jobbe for å sikre at alle barn har et trygt og godt fysisk og psykososialt læringsmiljø. Alle barn skal oppleve å bli inkludert og være betydningsfulle for fellesskapet.

Loven tydeliggjør at det er de voksnes ansvar å tilrettelegge for et inkluderende læringsmiljø. Et kontinuerlig fokus på bevissthet rundt voksenrollen, tilbakemeldings- og samarbeidskultur er nødvendig i dette viktige arbeidet.

Denne handlingsplanen skal være til hjelp både i det forebyggende arbeidet og i arbeidet med å følge med, stoppe og følge opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og ueheldige samspillsmønstre.

Hva sier barnehageloven kap. VIII Psykososialt barnehagemiljø

Lov om barnehager § 41. Nulltoleranse og forebyggende arbeid.

Barnehagen skal ikke godta krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelser.

Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna.

Lov om barnehager § 42. Plikt til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø (aktivitetsplikt)

Alle som arbeider i barnehagen, skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det.

Alle som arbeider i barnehagen, skal melde fra til barnehagens styrer dersom de får mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.

Styreren skal melde fra til barnehageeier ved alvorlige tilfeller.

Ved mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen snarest undersøke saken.

Når et barn eller foreldrene sier at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen undersøke saken og så langt det finnes egnede tiltak, sørge for at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø. Det samme gjelder når en undersøkelse som barnehagen selv har satt i gang, viser at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Tiltakene skal velges på grunnlag av en konkret og faglig vurdering.

Barnehagen skal lage en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak.

I planen skal det stå:

- a. *hvilket problem tiltakene skal løse*

- b. hvilke tiltak barnehagen har planlagt
- c. når tiltakene skal gjennomføres
- d. hvem som skal gjennomføre tiltakene
- e. når tiltakene skal evalueres

Lov om barnehage § 43 Skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen, krenker et barn

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider i barnehagen, krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende straks melde fra til barnehagens styrer. Styreren skal melde fra til barnehageeieren.

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennsapp til at styreren krenker et barn med for eksempel, utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende melde fra til barnehageeieren direkte.

Hva er mobbing?

Forståelse av og teorier om mobbing kan deles i to paradigmeskifter.

Fra fokus på aggresjon, manipulasjon og ondskap til fokus på behovet for å høre til, være en del av et fellesskap og medvirkning (Hansen, 2014, 2018; Kofoed & Søndergaard, 2013). Dette betyr f.eks. at aggresjon kan anses som en del av mobbeprosessene mellom barn og unge, men ikke aggresjon forstått som aggressive fastlåste personligheter. Aggresjon blir her forstått som sinne og fortvilelse, som *re-aksjoner* hos barn og unge i utfordrende situasjoner, og som en del av de sosiale prosessers utfordringer.

Det har gått fra fokus på individuelle faktorer som utgangspunkt for å forstå årsaker til mobbing i kontekst, kultur og relasjon og fra fokus på rollefordeling som mobber, plager eller offer til sosiale prosessers utfordringer og gode "gyldige-vi" (Eriksen & Lyng, 2015; Lund, Helgeland & Kovac, 2017).

Alle har behov for å høre til, og angsten for å bli utestengt kan være drivkraften til å mobbe andre, eller støtte mobberens handlinger, med den intensjon å sikre seg selv en plass i fellesskapet.

På bakgrunn av forståelsen i dette andre paradigmeskiftet velger vi å legge denne definisjonen til grunn i denne planen:

"Mobbing av barn og unge er handlinger fra voksne og/eller barn som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull deltaker i fellesskapet og muligheten til medvirkning" (Lund, Helgeland, Kovac, Nome, Cameron og Godtfredsen 2015)

Denne definisjonen samsvarer godt med funn i forskningsprosjektet "Hele barnet, hele løpet; Mobbing i barnehagen" ledet av Ingrid Lund. Når femåringene i studien forteller hva de opplever som mobbing, kommer dette fram:

Den største og sterkeste frykten for små barn er å bli utestengt fra leken, det å ikke få være med eller ikke høre til.

Forebygge og forhindre mobbing

Barnehageloven §41, Nulltoleranse og forebyggende arbeid, slår fast at barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barna ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna.

En forutsetning for å sikre helhetlig arbeid mot mobbing (Utdanningsdirektoratet, 2017), er at det jobbes på tre nivåer;

1. fremme trygge og gode barnehagemiljø
2. forebygge mobbing og krenkelser
3. håndtere mobbing og andre krenkelser

Det er voksnes ansvar å forebygge og forhindre mobbing. Ansatte i barnehage har en plikt til å gripe inn for å stoppe og følge opp all mobbing og krenkelser av barn, - aktivitetsplikt. Rammeplanen framhever viktigheten av voksnes holdninger, kunnskaper og ferdigheter til å møte, forstå og oppdra barn. Gjennom holdningsskapende arbeid, selv være gode rollemodeller for barna, og ved konkret handling i samarbeid med hjemmene, skal personalet skape et trygt, inkluderende og stimulerende barnehagemiljø som forebygger mobbing.

Betydningen av et leke og læringsmiljø preget av varm og tydelig voksenledelse som sentrale elementer som forebyggende mot mobbing, er godt forankret i forskning (Fonagy, 2004; Lund, 2012b; Sommer og Sjøbu, 2012)

Ulike styringsdokumenter og faglitteratur vektlegger betydningen av personalets væremåte og handlinger i det forebyggende arbeidet mot mobbing. Det som blir fremhevet spesielt er begrepene;

- tilstedeværelse
- rollemodell
- en autoritativ oppdragerstil (innebærer en relasjon preget av både varme og kontroll).
- anerkjennelse (det at barnet opplever at det blir sett og lyttet til, de ser det i blikket, måten den voksne berører eller ikke berører, hører stemmens irritasjon, likegyldighet, overbærenhet eller varme)

(Mobbing i norske barnehager - en kunnskapsoversikt, Aaseth, Elvethon, Løkken, Nilsen, Moser)

De ansatte i barnehagen:

- Sikrer at alle barn deltar i lek ved å hjelpe barn til å mestre lekekoder og ferdigheter som gjør at de får innpass i lek med andre
- Legger til rette for fellesskapsopplevelser der vennskap kan prøves ut og befestes
- Hjelper barn til å utvikle god selvfølelse og mestringsopplevelser – hvert barn er unikt
- Har fokus på og bidrar til å utvikle barns sosiale ferdigheter for å fremme empati, selvkontroll, selvhverdelse, lek, glede og humor. Sosial kompetanse = lykkes i å omgås andre
- Bygger relasjoner voksen-barn og støtter barna når de bygger relasjoner til hverandre
- Er varme og grensesettende (autoritative voksne). Når voksne er tydelige i måten de kommuniserer på, er det enklere for barn å vite hva som er lov og ikke. Men det hjelper ikke med tydelige forventninger dersom de ikke blir fulgt opp, eller hvis det varierer fra person til person.
- Setter ord på følelser
- Hjelper barnet med sinnemestring og følelsesregulering.
- Igangsetter lek og bidrar til å opprettholde og videreutvikle den
- Har oversikt over områder der barn oppholder seg/leker
- Formidler verdier som respekt og toleranse, fellesskap, omsorg og medansvar
- Lærer barn konfliktløsning ved å bl.a. å hjelpe barna å finne ulike handlingsalternativ
- Er tilstedeværende og deltakende når barn er sammen, bl.a i lek
- Lærer barna å mestre balansen mellom å ivareta egne behov og det å ta hensyn til andres behov?

“JEG BEGYNTE EGENTLIG Å FØLE MEG UTENFOR ALLEREDE I BARNEHAGEN.

JEG TROR AT DE ANDRE BARNA SYNTES JEG VAR RAR.

DE VILLE IKKE VÆRE SAMMEN MED MEG”

*(Det må jo ha vært min egen skyld. En rapport om utenforskap hos barn og unge.
Voksne for barn)*

Arbeid med hele barnegruppa

- Et godt virkemiddel for arbeid med barnegruppa som helhet, kan være ved å bruke rollespill, drama og teater. Gjennom ulike temaer og former for dramatisering der barna er aktivt med, vil barna kunne bli bevisst på og kjenne seg igjen i mobbesituasjoner.

Barna vil også få økt bevissthet rundt konsekvensene av å bli utestengt fra lek/aktiviteter eller av å bli snakket nedsettende til, eller snakket om "bak ryggen" på.

- Fokus på normer og regler for sosialt samspill. Hvordan må vi være mot hverandre for at alle skal ha det bra? Dette kan hjelpe både voksne og barn å ha fokus på positivt samspill. Det vi har fokus på og etterspør, får vi også ofte mer av:)
- Ta utgangspunkt i dilemmaer barna står overfor i hverdagen, i lek og samspill med hverandre, og la de være aktivt med for å finne ulike løsninger. Dette vil øke barnas bevissthet rundt hvilke konsekvenser ulike løsninger vil få for de ulike deltakerne i leken/aktiviteten.

Kjernespmå i personalets forebyggende refleksjon i forhold til det psykososiale miljøet

- Hvordan kan egne holdninger, verdier og erfaringer prege arbeidet med et godt miljø i barnehagen?
- Hva legger hver enkelt i begrepet krenkelse, utestenging, mobbing, vold og trakassering?
- Er det forskjell på hva voksne mener og hva barn mener?
- Er de voksne anerkjennende og støttende overfor barnas egne initiativ og tanker, eller mer preget av å formidle egne tanker, beskjeder og kontroll?
- Blir alle barna lagt merke til og anerkjent? Eller er det noen som alltid blir sett og hørt mens andre ofte blir oversett?
- Hvordan opptrer ansatte når vi har barn som utfordrer oss?
- Har det blitt et mønster i at det er lettere å tro på bestemte barns forklaringer på konflikter og hendelsesforløp enn på andres?
- Har de voksne større tålmodighet med og evne til å følge opp enkelte barn, mens andre raskere blir avbrutt?
- Har de voksne bevissthet om forskjellen på humor og ironi?
- Er miljøet preget av gjensidig omsorg, anerkjennelse og varme, eller preges det av mye erting og kritiske kommentarer?
- Er miljøet i hovedsak inkluderende, eller preges det ofte av ekskludering av enkeltbarn?
- Er samspillet mellom barna preget av klare sosiale hierarkier eller av likeverdighet og veksling av hvem som bestemmer og hvem som får være med?
- Er det en trygg og avslappet tone preget av humor, spontanitet, oppmuntring og glede over hverandres mestring, eller er miljøet snarere preget av prestasjonskrav og konkurrerende holdninger?
- Hvordan snakker vi om barna oss imellom og til foreldrene? Hva slags språk brukes? Er vi bevisste på å ikke krenke barn i ord og handlinger?
- Har vi mange aktiviteter hvor alle barn opplever mestring og er deltakende i fellesskapet?
- Er vi særlig oppmerksomme på sårbare barn og barn i risiko?
- Hvilken kultur har vi på arbeidsplassen for å snakke om: Hva det vil si å krenke? Når kan de voksne komme opp i situasjoner der de krenker? Hvordan går vi frem ved mistanke om krenkelser? Hvordan gi hverandre tilbakemeldinger?

- Hva betyr det å følge med, gripe inn? Hvordan gjør vi det? Viktig at foreldrene i tillegg er bevisste sin rolle i forebyggingsarbeidet ved «framsnakking» av barn i barnehagen og de andre foreldrene. Dette bør være tema på foreldremøte årlig.

Hvordan oppdage mobbing og tendens til mobbing?

- Være «tett på» og deltakende i barns lek og aktiviteter for å kunne fange opp atferd som kan utvikle seg til mobbing.
- Observasjon av barns samspill og roller i lek, og samspill mellom barn og voksne.
- Hvert barn har en voksen som kjenner barnet og foresatte godt
- Være lydhøre for barns innspill og tilbakemeldinger
- Være lydhøre for foresattes innspill og tilbakemeldinger
- Være oppmerksomme på endringer i barns atferd
- Ha samtaler med barna for å få deres tanker om trivsel, lek og vennskap
- Refleksjon i personalet om barns status i gruppa, roller i lek og vennerelasjoner
- Mobbing skal være tema i foreldresamtaler når man snakker om atferd og vennskap.

NÅR MOBBING OG EKSKLUDERING ER ET FAKTUM, MÅ VI LETE ETTER ÅRSAKEN I VÅR PRAKSIS. VI KAN IKKE FORKLARE MOBBING MED SJENERTE, SVAKE ELLER STERKE BARN, VI MÅ SE NÆRMERE PÅ DET SOSIALE LIVET I GRUPPA OG I BARNEHAGEN.

(Mobbing i barnehagen - et sosial fenomen, Mai Brit Helgesen)

Observasjon av barn/barnegrupper

«Gjennom gjentatte observasjoner kan en fange opp mønster i samhandling som en i dagliglivet ikke ser så lett» (Flack, 2010).

Det er viktig at vi i det forebyggende arbeidet jobber med systematisk observasjon av enkeltbarn og barnegrupper for å ha en oversikt over det sosiale livet og kulturen i gruppa. Det vil også gjøre det lettere å forebygge mobbing og ekskludering, og ikke minst fange det opp dersom det skjer. Ved mistanke om at et barn ikke har det trygt og godt er det viktig å observere ytterligere både enkeltbarnet og barnegruppen, for å kunne sette inn riktige tiltak. Dette kan gjøres både ved systematisk observasjon, og ved at de voksne er aktivt deltagende i barnas lek. Har barnet noen å leke med, i tilfelle hvem leker barnet med? Hvilken rolle tar/får barnet i lek? Hvilken status har barnet i barnegruppen? Hvordan er barnets språk og språkforståelse? Hvordan er kommunikasjonen og kroppsspråket barna i mellom? Har barnet de ferdighetene det trenger for å komme inn i lek, delta i lek, bli værende i lek? Hva er barnets styrker og interesser? Blir barnet inkludert i noe type lek? Er det noen som konsekvent utestenger barnet fra lek/samtaler eller kommer med negative kommentarer til barnet?

Når vi skal observere det vi tenker kan handle om utestenging, krenkelser eller mobbing, må vi huske å ha med perspektivet om at den som utsetter andre for krenkelser eller

utestenging, kan gjøre det for å sikre sin egen plass i gruppa, for på den måten forhindre at en selv blir utestengt/krenket.

Observasjonslogg når det er mistanke om at et barn ikke har det trygt og godt, blir mobbet eller krenket av barn eller voksne

Involverte parter må anonymiseres

Hva er sett/hørt?	Hvem gjelder det? Hvem er involvert?	Når/l hvilken situasjon?	Signatur

PROSEDYRE VED MISTANKE OM MOBBING/KRENKELSER

(ikke nødvendig dersom det ikke er mistanke om mobbing/krenkelses)

Samtaler med foresatte og barn referatføres

Handlinger	Ansvar	Gjennomført, dato og signatur
1. Alle ansatte har plikt til å følge med og gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for krenkelses eller mobbing.	Alle	
2. Den som observerer mobbing/krenkelses informerer umiddelbart ped. leder og styrer.	Alle	
3. Undersøkelser og observasjoner settes i gang umiddelbart når det er mistanke om at et barn ikke har det bra. Dette er viktig for å kunne sette inn riktige tiltak.	Styrer/pedagogisk leder	
4. Samtale med det involverte barnet/barna om det som har skjedd, for å skaffe informasjon og gi støtte til barnet som er krenket. Barnehagen må sikre at barnets egen subjektive opplevelse kommer fram. Barna/barnet kan komme med forslag til hva som kan gjøres videre, men det er også viktig at den voksne er tydelig på og trykker barnet på at de har ansvaret for at barnet skal ha det bra.	Den som har observert/ ped leder på barnas avdeling	
5. De involverte ansatte møtes for å diskutere hendelsen, og hva som kan være medvirkende til at dette kan skje. Beskriv så konkret som mulig, både hva barna har sagt/gjort, og hvordan voksne forholdt seg. Strategi legges for videre observasjon og handling. Aktivitetsplaner lages for den som blir mobbet og eventuelt den som mobber.	Styrer/Ped.leder	
6. Ped.leder informerer de involvertes foreldre (alle parter). I dialog med foreldre drøftes det om de har merket noe på barnet. Er det forhold i barnets omgivelser som kan påvirke hvordan barnet har det i barnehagen? Gi foreldre informasjon om aktivitetsplanen og hør om de har forslag til tiltak.	Ped.leder	
7. Gjennomgå aktivitetsplanen på nytt og gjør eventuelle endringer etter innspill fra foresatte. Planen iverksettes	Ped.leder	

<p>8. Evaluering av hvordan det går etter 1 uke. Samtale med de involverte barna og eventuelt hele barnegruppen Gi foreldrene tilbakemelding Eventuelt vurdere behov for råd og hjelp fra eksterne instanser.</p>	<p>Ped.leder, /den som står barnet nærmest</p>	
<p>9. Planen evalueres etter 1-2 uker sammen med foresatte. Vurder om tiltakene i planen har hatt effekt. Hva fortsetter vi med? Hva må gjøres annerledes? Mer av?</p> <p>Planen evalueres månedlig, eller så ofte det er behov, etter dette. Barnehagen vurderer i samråd med foresatte hvor ofte de skal delta på evalueringsmøtene. Arbeidet følges opp videre gjennom det neste halvåret, eller til barn og foresatte har en etablert opplevelse av at det er trygt og godt.</p>	<p>Styrer/Ped.leder/ foresatte</p>	
<p>Registrering/oppfølging Samtidig med at det opprettes en Aktivitetsplan for mobbing/krenkelser skal det også <u>registreres</u> som avvik i hendelsesmodulen i TQM (anonymiseres), men aktivitetene og videre prosedyre følges opp i henhold til denne rutinen. Dersom det avdekkes at barn ikke har det trygt og godt av andre årsaker enn mobbing/krenkelser, trenger ikke dette registreres i avvikssystemet, men følges opp i henhold til resten av denne rutinen.</p> <p>Vær oppmerksom på at rutinen også gjelder når foresatte eller barnet selv opplever seg mobbet/krenket eller når foresatte opplever at barnet blir mobbet/krenket.</p>		

AKTIVITETSPLAN VED MOBBING/KRENKELSER AV BARN OG VED MISTANKE OM AT ET BARN IKKE HAR DET TRYGT OG GODT

Planen skal benyttes så lenge barnet selv ikke opplever å ha det trygt og godt i barnehagen, uavhengig av hva undersøkelser og samtaler avdekker.

Lagres i barnets mappe

Bakgrunn for aktivitetsplanen (observasjoner fra barnehagen, tilbakemeldinger fra barn/foreldre):

Hvilke problem skal tiltakene løse:

Hvordan vurderer barnehagen/foresatte *barnets beste*?

Tiltak	Hensikten med tiltaket	Periode for tiltak (tiltaket tidsavgrenses)	Ansvar for oppfølging av tiltaket.	Evaluering
1.				
2.				
3.				

Dato idag:

Underskrift ansatt:

Underskrift forelder:

Underskrift forelder:

Dato for neste oppfølgingssamtale:

Avslutning av aktivitetsplan	Bakgrunn	Dato

Forslag til litteratur og hjelpemateriell som kan brukes:

Tittel	Forfatter
For voksne	
Barns trivsel-voksnes ansvar. Forebyggende arbeid mot mobbing starter i barnehagen	Utdanningsdirektoratet. (2012).
Barnehagebarn, mobbing og utenforskap – du ser det ikke før du tror det! (utdanningsnytt.no)	Beate Heide og Rina Nicolaisen (2022)
Mobbing i norske barnehager - en kunnskapsoversikt	Helene M. Storli Aaseth, Ellen Elvethon, Ingrid Midteide Løkken, Tone Rove Nilsen, Thomas Moser (2021)
Mobbing som sosiale prosesser på avveie	KS (2021)
Hvorfor spurte ingen meg? Kommunikasjon med barn og ungdom i utfordrende livssituasjoner	Anne Kirsti Ruud (2011, 2021)
Mobbing i barnehagen - Et sosialt fenomen	Mai Brit Helgesen (RED)
Mobbing i barnehagen - Anerkjennelse som forebygging	Ingrid Lund og Anne Helgeland (2016)
“De er jo bare barn” - om barnehagebarn og mobbing	Ingrid Lund (2016)
Mobbeatferd i barnehagen – temaforståelse – forebygging – tiltak	Ella Cosomvici Idsøe og Pål Roland (2017)
Hele barnet, hele løpet; Mobbing i barnehagen.	Lund, I.Godtfredsen, M.Helgeland, A.Nome, D.Ø. Kovac, B.V.& Cameron, D.L. (2015)
For barna	
Rikki	Guido Van Genechten
Hvem kan redde Albert Åberg	Gunilla Bergstrøm
Fremmed	Kaia Bendik og Trond Brønne
Piggtråd Pelle (kanskje best egnet for de største)	Stefan Ljungqvist og Johannes Egerkanrs
Den nye jakka	Eva Eriksson
Superdrømmeren	Klaus Hagerup og Per Dybvig
Johannes Jensen føler seg annerledes (Denne er fin å bruke som utgangspunkt for samtale der mobbing kanskje ikke er det egentlige emnet, men heller følelsen av å være annerledes og bli stirret på og snakket om)	Henrik Hovland og Torill Kove

Oppfordrer til å bruke internett til å bli kjent med ny forskning/fagbøker og barnelitteratur som er aktuelt.

Larvik
kommune